

RUOTSIIN MUUTTANEIDEN SUOMALAISTEN IDEOLOGISISTA SITEISTA

Vilho A. Koiranen

Ruotsilla ja Suomella on vuosisatojen aikana ollut paljon yhteistä. Molempien maiden kuuluessa saman kruunun alaisuuteen ei ihmisten siirtyminen Pohjanlahden toiselta puolelta toiselle liene tuntunut sen kummallisemmalta kuin ihmisistä yleensä tuntuu siirryttäessä maan liikekeskuksista tai rintamailta syrjäseudulle. Suomen jouduttua erilleen Ruotsista syntyi valtakuntien välille, ainakin niillä osin, missä meri on erottamassa maita toisistaan, paitsi kansainvälisoikeudellisia rajoja myös ideologinen raja. Nyt siirtyminen Ruotsista Suomeen tai päin vastoin ei merkinnyt vain siirtymistä valtakunnan osasta toiseen, vaan valtiosta ja kulttuurista toiseen.

Huolimatta siitä, että valtioiden välinen vuosisatainen yhteys runsaat puolitoista vuosisataa sitten katkesi, suomalaiset ovat senkin jälkeen suunnanneet kulkunsa vuosikymmenestä toiseen »länsimaiseen sivistykseen avautuvan ikkunan ääreen», Pohjanlahden länsirannalla sijaitsevaan naapurimaahan. Aikaisempina aikoina, ollessamme vielä Ruotsin yhteydessä ja vielä tämän yhteyden katkeamisen jälkeenkin, merkittävin osa Ruotsiin siirtyvistä tai sinne jatkuvassa kosketuksessa olevista suomalaisista kuului säätyläisiin tai koulusivistystä saaneisiin yhteiskuntaryhmiin, ja vain vähäisessä määrin alempiin yhteiskuntaluokkiin, kauppiaisiin ja käsityöläisiin.

Tämän vuosisadan puolella ovat sen sijaan alemmat yhteiskuntaluokat ruvenneet tuntemaan entistä suurempaa mielenkiintoa Ruotsiin siirtymistä kohtaan. Itsenäisyytemme alkuvuosina siirtyi joukko suomalaisia poliittisista syistä läntiseen naapurimaahan. Osa heistä lienee jäänyt sinne pysyvästi asumaan osan siirtyessä edelleen muihin maihin tai palatessa vähitellen kotimaahan. Toisen maailmansodan päättyminen ja jälleenrakennustyön vaatima suuri teollisuustuotteiden kysyntä maailmanmarkkinoilla saivat 1940-luvun loppuvuosina aikaan työtilaisuuksien ylitarjontaa ja työvoiman vähyyttä Ruotsin voimakkaasti laajenevassa teollisuudessa. Ruotsi ei kyennyt itse hankkimaan tuotantoelämässä tarvittavaa ihmistyövoimaa, vaan sen oli turvauduttava ulkomailta tuotettavaan työvoimaan, josta suuren osan ovat muodostaneet suomalaiset.

Tarkastelumme kohteena tulevat olemaan toisen maailmansodan päättymisen jälkeen Ruotsiin siirtyneet suomalaiset, ja heidän eri tahoille suuntau-

tuvat ideologiset siteensä. Mutta koska ideologioita näytään usein arvostettavan sen mukaan, kuinka suuri niiden kannattajajoukko on, lienee meidänkin aluksi syytä tarkastella, kuinka suuri suomalaisten ideologisten siteiden, ei kannattajajoukko, koska siitä emme tiedä juuri mitään, vaan »kantajajoukko», on viimeisten puolentoista vuosikymmenen aikana Ruotsissa ollut.

Suomen ja Ruotsin välillä on kohta vuosikymmenen ajan vallinnut passiivapaus, josta eräiden tietojen mukaan suomalainen rikollisaines on kovasti kiitollinen päästessään suhteellisen vapaasti siirtymään kolkoista kotoisista vankiloista Ruotsin »televisioviihtyisiin» asosiaalisten yksilöiden hoitolaitoksiin. Passivapaudesta on kuitenkin meidän kannaltamme se haitta, että nykyisin emme voi saada tilastotietoja kaikista Ruotsissa asuvista Suomen kansalaisista ja suomalaisten lukumäärän vaihteluista eri vuosina. Saatavissa on vain maassa työhön ilmoittautuneiden lukumäärätietoja, johon perustamme seuraavan tarkastelumme.

Vuoden 1948 alussa oli kaikkiaan 7 409 suomalaista ilmoittautunut työhön Ruotsissa. Vuoteen 1951 mennessä, siis kolmessa vuodessa, oli suomalaisten lukumäärä Ruotsin työpaikoilla kolminkertaistunut, vuoteen 1954 mennessä viisinkertaistunut ja vuoteen 1957 mennessä, jolloin suomalaisten lukumäärä saavutti tähänastisen huippunsa, seitsenkertaistunut, jos vertailukohteena pidetään vuoden 1948 lukumäärää.

Pääosan Ruotsissa olevasta suomalaismäärästä muodostavat teollisuuden, kaupan ja maatalouden palveluksessa olevat ruumiillisen työn tekijät. Henkistä työtä tekevien osuus kaikista työhön ilmoittautuneista maanmiehistämme on 1950-luvun alkupuolelta lähtien ollut n. 4—5 %:n luokkaa.

Suomalaiset ovat jakautuneet, ei tosin tasaisesti, yli koko Ruotsin. Läänneittäin tarkasteltuna muodostavat Tukholman kaupunki (n. 25 % kaikista suomalaisista), Tukholman lääni (n. 10 %), Västmanlandin- ja Göteborgin- ja Bohusin läänit (n. 7—9 %) maan suurimmat suomalaiskeskukset.

Vuosien 1948—1959 välisenä aikana on kaikkiaan n. 26 000 Suomen kansalaista saanut Ruotsin kansalaisoikeudet. Vuodesta 1951 lähtien osoittaa Ruotsin kansalaisiksi siirtyvien suomalaisten sekä absoluuttinen lukumäärä että työhön ilmoittautuneiden määrästä laskettu suhteellinen osuus jatkuvaa nousua. Vuonna 1959 kohosi Ruotsin kansalaisiksi siirtyneiden suomalaisten lukumäärä 3 504 henkeen ja 9 %:iin samana vuonna Ruotsissa työhön ilmoittautuneista suomalaisista.

Olemme edellä käyttäneet sanaa »suomalainen» laajassa merkityksessä, jolloin suomalaisuuden kriteerinä on ollut Suomen kansalaisuus. Seuraavassa esitettävät empiiriset tulokset koskevat kuitenkin suppeampaa suomalaisten ryhmää, josta meillä on haastattelujen perusteella saatuja tietoja. Tätä varten määrittelemme Ruotsissa asuvaksi suomalaiseksi henkilön, joka on vähintään

18 vuotta täyttänyt, on tai on ollut Suomen kansalainen, on asunut Suomessa ja muuttanut Ruotsiin vuonna 1944 tai sen jälkeen ja lisäksi, että hänen äidinkielsä on hänen Suomesta muuttaessaan ollut suomi. Tällä tavoin määriteltyjen suomalaisten lisäksi Ruotsissa on melko suuri määrä suomalaisia, jotka täyttävät kaikki muut edellä esitetyn määritelmän ehdot paitsi viimeisen, ts. suomalaisia, joiden äidinkieli on ruotsi. Koska tutkimuksemme ei ulottunut ruotsia äidinkielenään puhuneiden suomalaisten ryhmään, emme seuraavassa rohkene tehdä johtopäätöksiä heidän osaltaan.

Vielä ennen kuin käymme tarkastelemaan empiirisiä tuloksia lienee syytä lyhyesti tarkastella sitä, miten niiden pohjana olevat tiedot on hankittu.

Totesimme jo edellä, että tiedot on saatu haastattelemalla edellä mainitut suomalaisuuden kriteerit täyttäviä suomalaisia. Haastateltavat valittiin ns. satunnaisotantaa käyttäen neljällä paikkakunnalla asuvien suomalaisten keskuudesta. Tutkimuspaikkakuntia olivat Tukholman, Västeråsin ja Eskilstunan kaupungit ja Kolsva -niminen keski-Ruotsin teollisuuspaikkakunta. Haastateltuja oli kaikkiaan 408 henkilöä, jotka kuuluivat pääosaltaan ruumiillista työtä tekeviin ja vähäisessä määrin keskiluokan perheisiin. Tutkimuksen ulkopuolelle jätettiin näet kaikki akateemisen loppututkimuksen tai korkeakoulututkimuksen suorittaneet. Haastattelut suoritettiin vuoden 1959 joulukuun ja vuoden 1960 toukokuun välisenä aikana.

Krech & Cruchfield määrittelevät ideologian uskomusten ja asenteiden yhtenäiseksi kokonaisuudeksi käyttäen tästä kokonaisuudesta nimeä elämänfilosofia. Samat kirjoittajat toteavat, että vain harvoin ovat ihmisten uskomukset ja asenteet niin yhdenmukaistuneet, että voitaisiin puhua yhdestä ainoasta hallitsevasta ideologiasta, vaan ideologiat voidaan jakaa useampiin alaryhmiin, kuten poliittisiin, taloudellisiin, uskonnollisiin ja eettisiin ideologioihin. Toisaalta saattaa jokin ideologian osa-alue hallita myös toisia ideologian alaryhmiä, kuten esim. kommunistinen ideologia, jota voidaan pitää poliittisena ideologiana, mutta joka säätelee suuressa määrin ihmisten asenteita myös esim. uskonnollisten ja taloudellisten asenteiden sektoreilla. Krech & Cruchfieldin mukaan ehkä suurin osa ihmisistä ei ole saavuttanut asenteissaan niin pitkälle vietyä synteisiä, että voitaisiin puhua lainkaan ideologioista heidän kohdallaan.

Lähtien edellä esitetystä Krech & Cruchfieldin ideologian käsitteestä määrittelemme kirjoituksen teemana olevat Ruotsiin muuttaneiden suomalaisten ideologiset siteet lähinnä Suomeen ja suomalaisuuteen liittyväksi asenteiden ja uskomusten järjestelmäksi ja tulemme tulkitsemaan suhteellisen väljästi sanoja »asenteet ja uskomukset». On todennäköistä, että Ruotsiin muuttaneiden suomalaisten ajatusmaailmasta ei voida löytää kovin useita ideologioita, jotka olisivat yhteisiä kaikille siellä oleville suomalaisille tai edes suurimmalle osalle heistä. On tuskin luultavaa, että heidän poliittinen, uskon-

nollinen tai eetillinen näkemyksenä, ideologiansa, olisi yhdenmukainen. Muodostavathan Ruotsiin muuttaneet maanmiehemme monessa suhteessa verraten kirjavan joukon, iän, ammattirakenteen ja sosiaalisen taustan suhteen.

Sen sijaan voidaan olettaa, että kaikille siellä oleville suomalaisille olisi yhteistä »suomalaisuuden ideologia» ts. se, että he identifioivat itsensä kanta-väestöstä poikkeavaksi ryhmäksi, »suomalaisiksi». Tosin tämä identifikaatio saattaa vaihdella voimakkuudessaan ja on mahdollista, että löytyy joukko suomalaisuuden ja ruotsalaisuuden marginaalialueella horjuvia yksilöitä, jotka identifioivat itsensä milloin suomalaisiksi milloin ruotsalaisiksi.

Suomalaisuus saattaa muodostaa tällöinkin tarkastelun pohjaksi soveltuvan yleisen ideologian, kehyksen, jonka sisällä yksilöiden keskeiset variaatiot ideologioiden osa-alueilla voivat olla suuriakin. Saatamme tavata henkilöitä, joista toisen poliittinen ideologia on kommunistinen, toisen jyrkästi kapitalistinen, uskonnollisten ideologioiden vaihtelun alueen käsittäessä välin hurma-henkisestä uskonnollisuudesta ateismiin. Kaikille näille ihmisille on kuitenkin yhteistä suomalaisuus, joka sekin tosin voi merkitä eri ihmisille ja ihmisryhmille osittain eri asioita, mutta siitä voitaneen kuitenkin olla yksimielisiä, että suomalaisuudessa on kuitenkin jotain sellaista, mikä on yhteistä kaikille näille ihmisille ja vuorostaan erottaa heidät ruotsalaisista ja muista Ruotsissa asuvista ulkomaalaisista.

Silloin kun tarkastelemme ideologioita, olemme tavallisesti kiinnostuneita ideologian käsitteestä, ideologian sisällöstä tai opista, ts. siitä, »mihin ideologia pyrkii tai tähtää» tai toisaalta voimme suunnata huomionsi siihen, miten paljon jollakin ideologialla on kannattajia ja kuinka syväälle se on »juurtunut» ihmisten mieliin. Me emme nyt ole kiinnostuneita niinkään Ruotsiin siirtyneiden maanmiestemme ideologioiden sisällöstä kuin siitä, miten suuressa määrin he ovat kiinni yleisesti ottaen suomalaisuudessa ja miten tämä kuvastuu heidän asenteissaan. Syy, miksi kiinnostuksemme kohdistuu juuri suomalaisuudessa kiinni pysymiseen, on se, että tutkimuksemme teoreettisena lähtökohtana on ollut Ruotsiin siirtyneiden suomalaisten akkulturaation tutkiminen. Mutta koska akkulturaatio aina merkitsee kulttuurin muuttumista, olemme sen yhteydessä lähinnä kiinnostuneita siitä, mitä ja miten paljon on jäljellä entisestä suomalaisesta kulttuurista. Ideologiat ovat usein varsin keskeinen osa kulttuuria ja voidaan olettaa, että mitä vahvemmat ja useammat ovat ihmisten siteet ao. kulttuurin piirissä vaikuttaviin ideologioihin, sitä vähemmän he ovat akkulturoituneet ja kääntäen, mitä heikompia ja vähäisempiä nämä siteet ovat, sitä pidemmälle asianomaiset ovat akkulturoituneet.

Aineistoamme ei toistaiseksi ole ehditty analysoida kaikkien haastattelussa kysytyjen variaabelien kohdalta, joten niiden osalta on tyydyttävä jonkinlaiseen ylimalkaiseen kuvaan, joka on tekijälle muodostunut omakohtaisesti

suoritettujen noin 250 haastattelun perusteella. Tällaisiin kysymyksiin kuuluvat mm. tiedot haastateltujen poliittisesta asennoitumisesta. Asiaa tiedusteltiin kahdella kysymyksellä, joista ensimmäisen avulla pyrittiin saamaan selville se puolue, jota haastateltavat olivat viimeksi suoritetuissa valtiopäivävaaleissa äänestäneet ja toiseksi tiedusteltiin puoluetta, jolle he todennäköisesti antaisivat äänensä lähinnä seuraavissa valtiopäivävaaleissa. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että tutkittujen puoluekannassa ei Ruotsissa olon vaikutuksesta ole tapahtunut sanottavia muutoksia, vaan että useimmat ilmoittivat äänestävänsä samaa puoluetta kuin mitä he olivat äänestäneet edellisissäkin vaaleissa, mikäli eivät kieltäytyneet vastaamasta koko kysymykseen, kuten varsin usein tapahtuikin. Ainoana poikkeuksena voitaneen pitää joitakin kommunistiselle puolueelle äänensä antaneita haastateltuja, joiden poliittinen kanta oli mahdollisesti lieventynyt sikäli, että he olivat eräissä tapauksissa ajatelleet äänestää sosialidemokraattista ehdokasta, mikäli oli kysymys Ruotsissa äänioikeutetuista suomalaisista. On kuitenkin huomattava, että aineistomme poliittisten ideologioiden juuret ovat joitakin harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta edelleen Suomessa, sillä niistä n. 100 aineistoomme kuuluvasta henkilöstä, jotka olivat saaneet Ruotsin kansalaisoikeudet, vain muutamat harvat olivat käyttäneet esim. vaaleissa äänioikeuttaan ja mikäli muistini ei varsin pahasti petä, tapasin vain yhden henkilön, hänkin naispuolinen, joka oli jäsenenä jossakin ruotsalaisessa poliittisessä järjestössä. Hänenkin osallistumisensa selittyy suurelta osalta sillä, että hänen ruotsinmaalainen miehensä oli vastaavalla alueella toimivan puoluejärjestön puheenjohtaja. Yleisesti voidaankin todeta, että mikäli näytteeseemme kuuluneilla henkilöillä on kotimaassa ollut joitakin poliittisia ideologioita, he Ruotsiin siirryttyään ovat joko katkaisseet aktiiviset siteensä niihin tai ainakin suhtautuvat varsin passiivisesti kaikkeen poliittiseen tai edes politiikkalta haiskahtavaan toimintaan ja varovat mahdollisimman paljon puuttumasta edes politiikkaa ja poliittisia ideologioita koskeviin keskusteluihin. Tämä tuli esille varsin selvästi haastattelutilanteissa, sillä miltei ainoa argumentti, jonka haastateltavat esittivät haastattelun suhteen, oli se, että »mikäli siinä lomakkeessa kysytään joitakin poliittisia asioita, niin minä ehdottomasti kieltäydyn koko haastattelusta».

Vanha ja kulunut sananlasku sanoo: »Oma maa mansikka, muu maa mustikka» ja niin ilmeisesti on myös Ruotsissa asuvien maanmiestemme kohdalla. Ainakin voidaan sanoa niin, että vain vähäiselle osalle heistä on Suomi muodostunut tunnearvoltaan mitättömäksi siinä mielessä, että he eivät tuntisi kiinnostusta tätä maata ja sen oloja kohtaan tai että Ruotsiin muutto olisi vapauttanut heidät kaikista velvoituksista Suomeen nähden. Tämä kuvastuu mm. seuraaviin haastattelulomakkeemme väitteisiin annettujen vastausten jakautumisissa:

	N	%	
	14	3	ehdottomasti samaa mieltä
Puhe suomalaisuudesta ja isänmaal-	28	7	suurin piirtein samaa mieltä
lisuudesta on propagandistien kek-	54	13	vaikea sanoa
sintöä	74	18	hiukan eri mieltä
	238	59	ehdottomasti eri mieltä
	<u>408</u>	<u>100</u>	

	N	%	
Kun suomalainen on astunut maansa	12	3	ehdottomasti samaa mieltä
rajojen ulkopuolelle ei hänellä ole	14	3	suurin piirtein samaa mieltä
mitään velvollisuuksia tuota maata	21	5	vaikea sanoa
kohtaan	108	27	hiukan eri mieltä
	253	62	ehdottomasti eri mieltä
	<u>408</u>	<u>100</u>	

Näiden väitteiden voidaan katsoa ainakin osittain mittaavan »isänmaalaisuuden tai patrioottisuuden ideologiaa», joka lienee eräs kauimmin toisten ideologioiden tai toisen kulttuurin vaikutusta muuttumattomana kestävä, ainakin silloin, kun on kysymys aikuisina maasta muuttaneista ihmisistä. Heille lapsuuden kasvuympäristö ja kodissa ja paikkakunnalla vallinnut kulttuuri ovat muovanneet kotimaahan kiinnnekohdan, josta ei helpolla voida luopua, sillä uuden kiinnnekohdan saaminen uudesta kulttuurista ei ole maahanmuuttajalle kovin helppoa. Tätä käsitystämme tukee väitteeseen: »Ihminen ei voi milloinkaan saada» juuriaan irti »siitä maasta, missä hän on syntynyt ja kasvanut», annettujen vastausten jakautuma.

N	%	
253	62	ehdottomasti samaa mieltä
98	24	suurin piirtein samaa mieltä
18	4	vaikea sanoa
23	6	hiukan eri mieltä
16	4	ehdottomasti eri mieltä
<u>408</u>	<u>100</u>	

Paitsi yksityisten väittämien avulla, voimme tarkastella suomalaisen patriotismin liittyviä ideologisia siteitä myös jonkin verran luotettavammalta pohjalta, patrioottisuutta mittaavan asenneskaalan avulla. Tosin tämäkin mittaamistapa on verraten epäluotettava, jos ajattelumme lähtökohtana on vaatimus, että ilmaistua asennoitumista pitäisi vastata samansuuntaisen tai asenteen kanssa yhtäpitävän käyttäytymisen. Mutta jos tyydymme liikkumaan vain »ideologia- tai asennetasolla» emmekä vaadi ideologialta toimintaa, voimme saada asenteiden tietä kiinnostavaa tietoa ihmisryhmissä vallitsevista aatevirtauksista ja ideologioista. Patriotismiskaalaamme sisältyy viisi väittämää, itemiä, joiden sanamuoto on seuraava:

Suomalainen ei voi tuntea itseään onnelliseksi muualla kuin Suomessa

Ihmiselle ei merkitse mitään, missä maassa hän asuu, kunhan toimeentulo on turvattu

Puhe suomalaisuudesta ja isänmaallisuudesta on propagandistien keksintöä

Suomen merkitys täällä oleville suomalaisille on yhtä vähäinen kuin heidän Suomesta saamansa hyötykin

Ruotsi ja Suomi sekä niiden kansat ovat niin samanlaisia, että on samantekevää kummassa maassa asuu

Aineistomme jakautuu skaalalla seuraavasti:¹

Skaalatyyppi	N	%
+++++	67	16
-++++	118	31
--+++	96	22
----++	65	16
-----+	40	10
-----	22	5
	408	100

Määrittelimme edellä ideologian uskomusten ja asenteiden yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Tämän mukaan olisi, jotta voisimme puhua suomalaisuuden ideologiasta, Suomeen ja suomalaisuuteen kohdistuvien asenteiden oltava yhtenäisiä tai ainakin yhdenmukaisesti suuntautuneita. Patriotismista puheessamme määrittelimme erään suomalaisuuden ideologian perussuunnan. Nyt olisi pystyttävä osoittamaan, että suomalaisuuden ideologia määrää paitsi patriotismin suuntaa, myös muiden alaideologioiden suunnan yhdenmukaiseksi patriotismin kanssa. On kuitenkin syytä huomauttaa, että tämä suomalaisuuden ideologia ei todennäköisesti ole sellainen riippumaton muuttuja, joka ilman muuta säätelisi kaikkien niiden variaabelien suuntaa, joissa on ajateltavissa vastakohtaisuus Suomi—Ruotsi, suomalainen kulttuuri—ruotsalainen kulttuuri.

Vieraan kulttuurin piiriin siirtyneelle emigrantille muodostuu usein varsin keskeiseksi ongelmaksi kysymys hänen lastensa tulevaisuudesta, tulevatko nämä elämään uudessa maassa ja jos he niin tekevät, kuinka lapset saisi säilyttämään vanhempien kulttuurin muodot, tämän kulttuurin arvot ja normit. Ei ole lainkaan harvinaista, että perheessä syntyy ristiriitoja lasten ja vanhempien kesken juuri näistä kysymyksistä, jos vanha ja uusi kulttuuri, jonka viimeainitun lapset usein eri sosiaalisten laitosten välityksellä helposti omaksuvat, poikkeavat selvästi toisistaan. Tutkimuksessamme pyrimme

¹ + tarkoittaa Suomeen nähden myönteistä vastausta.

saamaan selville, miten haastateltavamme asennoituvat lasten suomalaisiksi tai ruotsalaisiksi kasvattamiseen ja miten vahvat ovat heidän siteensä lapsuudessaan saamaansa kasvatukseen ja sen ihanteisiin. Tätä varten laadimme edellä esitetyn patrioottisuusskaalan tapaisen tätä ulottuvuutta mittaamaan tarkoitettua Guttman-skaalan. Katsokaamme nyt, kuinka patrioottisuus ja asennoituminen lasten kasvatukseen ovat yhteydessä keskenään.

T a u l u k k o. *Patrioottisuuden ja lasten kasvatuksen keskinäinen riippuvuus*¹

Lasten kasvatus Skaalatyyppi	Patrioottisuus Skaalatyyppi				
	+++++	---++	-----	-----	
	N	%	N	%	
+++++	135	48	39	31	
---++					
----+	148	52	86	69	$X^2 = 9.65$
-----	283	100	125	100	$p < 0.01$

Taulukko osoittaa selvästi, että patrioottisesti asennoituneet haluavat kasvattaa lapsensa merkittävästi useammin suomalaisittain kuin sattuma edellyttäisi ja että molemmat asennoitumiset kulkevat samansuuntaisesti. Samalla voidaan todeta suomalaispatrioottisesti asennoituneiden näkevän merkittävästi useammin eroja Suomessa ja Ruotsissa vallitsevien kasvatusjärjestelmien välillä kuin patrioottisuusskaalan »ruotsalaiseen päähän» sijoituneiden haastateltujen.

Silloin kun puhumme ideologisista siteistä, emme useinkaan ajattele esim. taloudellisia seikkoja, koska niitä, ainakin jokapäiväisessä kielenkäytössä ja ajattelutavassa, pidetään monesti enemmän aineena kuin immateriaalisena ideologiana. Ruotsiin siirtyneiden suomalaisten elämään taloudelliset kysymykset, tai sanokaamme asennoituminen taloudellisiin kysymyksiin, antaa kuitenkin tietyn perussävyyn myös muiden ideologioiden kuin vain jokapäiväiseen leipään liittyvien kysymysten alueilla. On aivan ilmeistä, että valtaosa Ruotsin talouselämän palveluksessa olevista maanmiehistämme on siirtynyt sinne, tai ainakin valtaosa sanoo niin tehneensä, taloudellisten seikkojen vuoksi. Toiset ovat lähteneet etsimään korkeampaa elintasoa ja parempia tuloja, toiset ovat vuorostaan pyrkineet pakoon suoranaista tai uh-

1) + tarkoittaa Suomeen nähden myönteistä vastausta. →

kaamassa ollutta työttömyyttä ja vain vähäinen osa on etsinyt seikkailua. Teoreettisesti voidaan ajatella, että varsinkin ne, jotka ovat ulkoisten olosuhteiden vaikutuksesta, esim. työttömyyden takia, joutuneet siirtymään toiseen maahan, tunsivat jonkinlaista katkeruutta omaa maataan kohtaan, joka ei ole kyennyt tarjoamaan riittävästi työtilaisuuksia. Näyttääkin siltä, että haastateltavamme ovat ainakin itselleen, pyrkineet löytämään tämänäköisen puolustuksen Ruotsiin siirtymiselleen. Väitteeseen »Jos Suomi ei kykene tarjoamaan toimeentuloa kaikille kansalaisilleen, on aivan oikein, että osa kansasta lähtee siirtolaisiksi muihin maihin palaamatta takaisin Suomeen» reagoivat haastateltavamme seuraavasti:

N	%	
155	38	ehdottomasti samaa mieltä
130	32	suurin piirtein samaa mieltä
30	7	vaikea sanoa
74	18	hiukan eri mieltä
19	5	ehdottomasti eri mieltä
408	100	

Vaikka edellä esitettyä jakautumaa ei pidettäisikään suoranaisena Suomeen taloudellisella alueella kohdistuvana katkeruutena, voidaan sitä joka tapauksessa pitää muuttaneiden näkökulmasta asiaa tarkastellen, rationalisena perusteluna sille, että siteet Suomeen ja sen talouselämään ovat, jos ei kokonaan katkenneet niin ainakin toistaiseksi höltyneet ja uudet siteet on solmittu Ruotsiin päin.

Taloudellisiin kysymyksiin liittyvien asenteiden yhteys suomalaisuuden ideologiaan näkyy selvästi myös suhtautumisessa suomalaiseen patriotismiin. Se ryhmä haastattelemissamme henkilöitä, joka ilmoittaa heille itselleen olevan Ruotsin taloudellisen hyvinvoinnin tärkeämpää kuin Suomen taloudellisen hyvinvoinnin, asennoituu myös merkittävästi vähemmän »suomalaispatriotisesti» kuin ne henkilöt, jotka ovat ilmoittaneet omalla kohdallaan Suomen taloudellisen hyvinvoinnin olevan tärkeitä, kuten allaolevasta asetelmasta havaitsemme.

Patrioottisuus Skaalatyyppi	Ruotsin hyvinvointi tai molemmat yhtä tärkeitä, ei osaa sanoa		Suomen hyvinvointi tärkeitä	
	N = 203 n	kumulatiivinen %	N = 205 n	kumulatiivinen %
+++++	17	8	50	24
-++++	21	29	77	62
--+++	55	56	41	82
----++	37	74	28	96
-----+	35	91	5	98
-----	18	100	4	100

Samalla tavoin kuin voidaan osoittaa patrioottisen asennoitumisen olevan yhteydessä Ruotsissa asuvien suomalaisten taloudellisen ideologian alueella Suomeen säilytettyihin siteisiin, jotka saattavat olla olemassa vain ajatuksissa ja toiveissa ja ilmetä muodossa »kunhan olot siellä kotimaassa paranevat, lähdemme takaisin Suomeen», samalla tavoin voidaan asennoitumisen lasten kasvatukseen, yhteydenpidon Suomeen kirjeiden, radionkuuntelun ja lehtien tilaamisen muodossa, osoittaa olevan yhteydessä taloudellisen sektorin ideologisiin siteisiin.

Suomeen liittyvien ideologisten siteiden säilymistä tai katkeamista voidaan tarkastella myös todellisen käyttäytymisen pohjalta. Pidämme silloin suomalaisten käyttäytymismuotojen ja -tapojen säilyttämistä suomalaisuuden ideologiaan liittyvinä siteinä. Jokapäiväisessä elämässä niin tavallinen kysymys kuin jostakin ruokatyypistä pitäminen antaa hyvän lähtökohdan tämän kysymyksen tarkastelulle. Yleisesti tunnettua lienee, että ruotsalainen ruoka on makeampaa kuin meillä valmistettu ja että ruotsalaiset käyttävät sokeria sellaisissa ruokalajeissa, joissa meillä ei sitä käytetä. Tiedustellessamme haastatelluilta, kummasta ruokatyypistä, suomalaisesta vai ruotsalaisesta he pitävät, ainoastaan 31 henkilöä, n. 8 % koko näytteestä, ilmoitti pitävänsä ruotsalaistyylisestä ruoasta. Voitaneenkin sanoa, että Ruotsissa asuvien suomalaisten »aterialistiset siteet» ovat edelleenkin vankasti kiinni kotoisessa ruokapöydässä ja rukiisessa hapanleivässä, sillä peräti 93 % aineistostamme tiesi paikkakunnallaan myymälän, josta oli saatavissa suomalaista ruisleipää. Myös muilla käyttäytymisen alueilla, kuten esim. hyvän huomenen sanomisessa suomalaiselle työtoverille, kuvastuu suomalaisuuden säilyttäminen. Ne tutkituista, jotka asennoituvat suomalaispatrioottisesti, tervehtivät työtovereitaan useammin suomeksi kuin ei-suomalaisesti patrioottisuuteen asennoituvat, riippumatta siitä, että myös ensinmainitut osasivat sanoa *god morgon*.

Tarkastelussamme on ollut esillä monia variaabeleita, joita olemme kykeneet ideologioihin verraten vapaasti eikä niin ankaran poliittis-teoreettisesti kuin ehkä olisi pitänyt tehdä. Tällainen vapaus annettakoon anteeksi sillä perusteella, että tarkastelemamme ideologia, suomalaisuus, koostuu niin monista eri osatekijöistä, että niiden tarkastelu ideologian käsitteen tavanomaisesta lähtökohdasta ei ehkä antaisi yhtä hedelmällistä tietoa ruotsalaisen kulttuurin suomalaisiin ja heidän kulttuuriinsa ja sen ideologioihin aiheuttamista muutoksista. Näin varsinkin silloin, jos emme tiedä, millaiset siteet vastaavilla ihmisryhmillä täällä kotimaassa ovat olleet esim. poliittisiin ideologioihin. Olemme voineet todeta, että valtaosa Ruotsiin siirtyneistä maanmiehistämme omaa yhä lujat siteen siihen kulttuuriin ja niihin ideologioihin, joiden he katsovat kuuluvan suomalaisuuteen ja jotka he ovat täällä ollessaan oppineet tuntemaan. Tarkastelussamme on myös käynyt selville, että taloudellisilla kysy-

myksillä on verraten keskeinen sija silloin, kun Ruotsissa asuvat suomalaiset määrittelevät asennoitumistaan vanhaan kotimaahan.

Marvin K. Oplerin teoksessa »Culture, Psychiatry and Human Values» kerrotaan eräästä irlantilaisesta papista, joka joutui erään Yhdysvalloissa toimivan irlantilaisseurakunnan sielunpaimeneksi.

Kierreltyään joitakin viikkoja seurakuntalaistensa keskuudessa hän puki kokemuksensa uudesta seurakunnastaan lausumaan: »Olen todennut irlantilaisten USA:ssa olevan irlantilaisempia kuin irlantilaisten Irlannissa». Eräs haastattelemamme suomalainen kommunisti totesi suunnilleen saman asian omalta kohdaltaan: »Täällä minä olen vasta tullut isänmaalliseksi, Suomessa olin kaikkea muuta». Molemmat lauseet viittaavat ajatukseen: ulkomaille siirtymisen ei välttämättä tarvitse, ainakaan siirtyvän sukupolven kohdalta, katkaista ideologisia siteitä vanhaan kotimaahan, se voi paitsi heikentää ja muuntaa niitä, myös eräissä tapauksissa vahvistaa entisiä ja synnyttää uusia siteitä, joiden olemassaolosta kotimaassa asuttaessa ei olla oltu kenties lainkaan tietoisia.

LÄHDEVIITTEET:

- 1) *Krech & Cruchfield*: Theory and Problems of Social Psychology, 1st edition 1948.
- 2) *Sociala Meddelanden*, vv. 1948—1960.
- 3) Statens Utlänningskommision: julkaisemattomia asiakirjoja.
- 4) *Riley, Riley, Toby & Others*: Sociological Studies in Scale Analysis, New Brunswick 1954.
- 5) *Ralph Linton*: Acculturation in Seven American Indian Tribes, New York 1940.
- 6) *Marvin K. Opler*: Culture, Psychiatry and Human Values, Springfield, Illinois 1956.